

מרדכי (מותק) גוטמן

תרפ"ד - תש"ח

1924-1948

אלבום זה הוא חלק מתכנית ההנצחה הארצית,
מיזם חברתי וערכי, אשר במסגרתו בני נוער פוגשים
משפחה שכולה, לומדים ושומעים על יקיר ליבן
ומכינים אלבום הנצחה.

התלמידים המשתתפים בתכנית זו,
מבצעים את פעילותם במסגרת תוכנית מעורבות חברתית.
התלמידים מלווים בכל שלבי הפעילות
על-ידי פרחי הוראה מהמכללות האקדמיות לחינוך.

תכנית זו נעשית בשיתוף הגופים הבאים :
אגף בכיר הכשרה והתמחות עובדי הוראה, משרד החינוך
ארגון יד לבנים
בית רחל שטראוס
ומכללת אפרתה.

כתיבה ועריכה התלמידה: קארין גורין בית רחל שטראוס, ירושלים
לווי הנחייה פרח ההוראה: אורה מרקוס, מכללת אפרתה.

טוראי
מרדכי (מוֹתָק) גוטמן

אלבום זה מוקדש לזכרו
של מרדכי גוטמן
שנפל במלחמת העצמאות.
הובא למנוחות בהר הרצל

תרפ"ד - כ"ג באייר תש"ח

1924 - 01.06.1948

ילדות

**מרדכי, בנם של פייגה ואהרן,
נולד בשנת תרפ"ד (1924)
בפולין, בפלונסק שבמחוז
ורשה. גדל בסוחוצ'ין, הסמוכה
לפלונסק, וסיים שם בית ספר
עממי.**

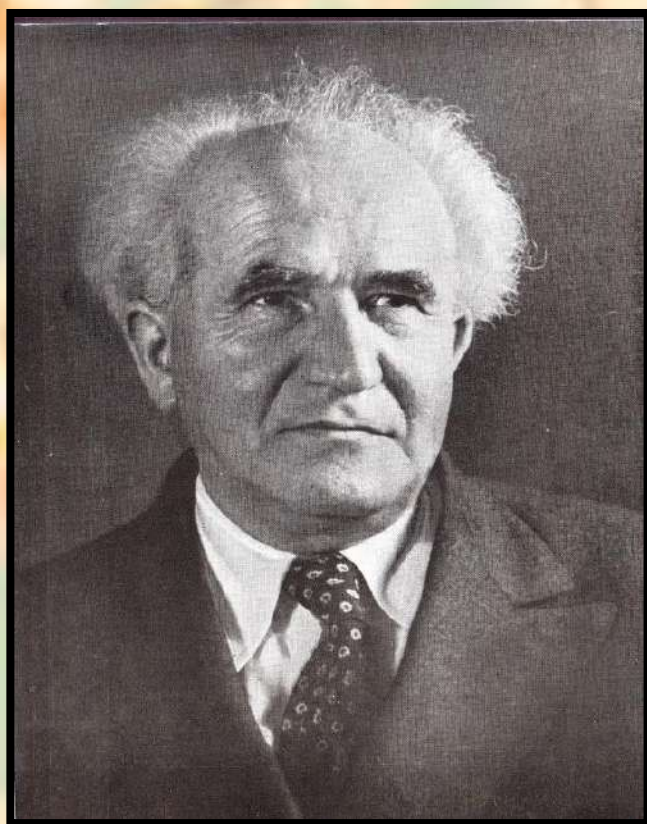
פלונסק

**פלונסק כונתה "ירושלים ד'פולין",
מכיוון שבאותה העת היא שימשה כעיר
הבירה של התורה, לאחר שבשנת 1551
הוענקה ליהודים הזכות למנות את
רבניהם, וכן שפטו בה לפי דיני התורה.
בפלונסק התגוררו כ-5,000 יהודים.**

קהילת פלונסק

**ההשכלה היהודית, השפה העברית
והרוח הציונית היו מאבני היסוד של
העיירה בה נולד והתחנך
דוד בן-גוריון, שלימים הכריז על
הקמת מדינת ישראל ועמד בראשה.**

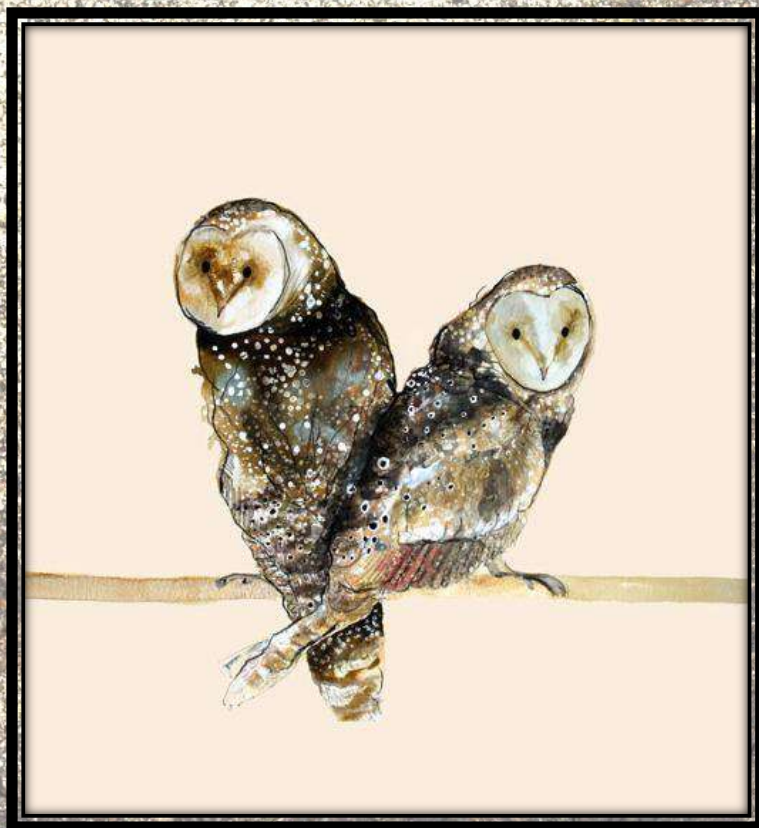
דוד בן-גוריון

**בפלונסק בשנת 1900 נוסדה האגודה
הציונית- "עזרא" על שם עזרא
הסופר, שמטרתה הייתה ללמד בחינם
ילדי עניים עברית.
דוד בן גוריון היה ממייסדי האגודה.**

אגודת עזרא

מלחמת העולם השנייה

ב-1 בספטמבר 1939 פרצה מלחמת העולם השנייה עם פלישתה של גרמניה לפולין וכיבושה במלחמת בזק ("בליצקריג"). עם כיבושה של פלונסק בידי הגרמנים נבזזו בתיהם של היהודים והונהגו עבודות כפייה.

מראה רחוב ברובע היהודי ערב המלחמה. ורשה, פולין

**90 המשפחות היהודיות שנותרו
בעיירה נכלאו בגטו באוקטובר
1941, וכולם גורשו למחנה המעבר
דז'יאלובו.**

גטו קרקוב

מרדכי נשלח למחנות כפייה כבר
בתחילת המלחמה והועבד בפרך על
ידי הנאצים.

למרות הכל זכה מרדכי, השריד
היחיד מבני משפחתו, לראות את
יום השחרור.

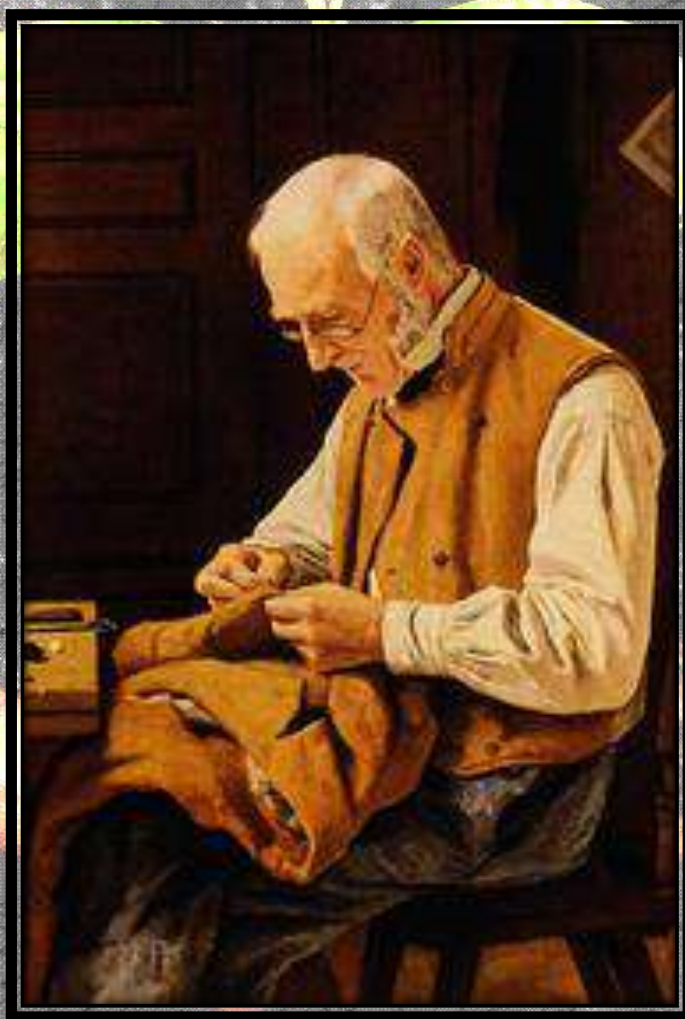

משואה לתקומה

אחרי מיגור גרמניה התגורר
שלמה בעיר הנובר, ועסק זמן
מה בחייטות.

בעזרת חיילי הבריגדה היהודית
הוא עבר לאיטליה.

חיט

**ביום 19 ביוני 1946, העפיל
ארצה באונייה- "יאשיהו
ווג'ווד", שאורגנה על ידי המוסד
לעלייה ב' של ה"הגנה".**

אוניית "יאשיהו ווג'ווד"

אוניית "יאשיהו ווג'ווד"

הייתה אוניית מעפילים - אלו אוניות

שדרכם הגיעו העולים לארץ ישראל.

אוניות אלו פעלו בצורה חשאית ובלתי

חוקית, לפי חוקי המנדט הבריטי

ששלט אז בארץ ישראל.

את ההעפלה ארגנו אנשי היישוב

העברי.

שיטה זו פעלה בין השנים

1934-1948 ובה עלו אלפי יהודים

ארצה.

האונייה "יאשיהו ווג'ווד" נתפסה על ידי
הבריטים בהגיעה לארץ.

מרדכי נעצר במחנה עתלית כשבועיים יחד
עם שאר היהודים שהיו על האונייה.

מחנה המעצר בעתלית, שנקרא גם 'מחנה
המעפילים בעתלית', שימש כמתקן כליאה
בריטי בו נכלאו אסירים, מעפילים ופעילים
במחתרות בזמן שליטת המנדט הבריטי
בארץ.

מחנה המעצר בעתלית

**כאשר מרדכי השתחרר ממחנה
המעצר בעתלית, הוא התיישב
בשכונת נחלת יצחק שבתל אביב
ועבד בנגרות.**

שכונת נחלת יצחק

**שכונת נחלת יצחק נוסדה על ידי
עולים מקובנה שרכשו בשנת 1923
שטח של 400 דונם על גבולה
המזרחי של המושבה הגרמנית
בסמוך לשכונת בורוכוב- השכונה
הראשונה של גבעתיים.**

**המקור לשם "נחלת יצחק" הוא על
שמו של הרב יצחק אלחנן ספקטור,
שהיה הרב הראשי של קובנה. הוא
כתב ספר בשם "נחל יצחק". השם
הערבי של האזור בו הוקמה
השכונה היה 'שומרה' - על שם
צמח הנשׂמר שגדל במקום.**

בסוף שנת 1925 עמד עדיין
המקום עזוב. הובטח שהבנייה תחל
מיד לאחר סיום עבודות ייבוש
הביצות של נחל איילון, שמקימי
השכונה השתתפו במימון.
השכונה חולקה ל-4 מגרשים
ששטח כל אחד כ- 80 דונם.
בתחילת 1928 התגוררו בשכונה
תשע משפחות בלבד.

אותם המשפחות הקימו על
מגרשיהם רפתות, פרדסים, לולים
וגינות. בנוסף אליהם היו במקום
שתי קבוצות:
"חבצלת השרון" ו"משתלה",
שעיבדו חלקים מאדמת המושבה.

**בסוף שנות ה-20 הוקם בשולי השכונה
בית הספר לחקלאות ולמשק בית.**

**בשנת 1931 היו בשכונה 36 בתים בהם
גרו 134 תושבים.**

**בשנת 1936 היו בה מעל 600 נפש.
בתחילת דרכה הייתה זו שכונה בעלת
אופי חקלאי עם משקי עזר ובחלק
מהשכונה הוקמו מפעלי תעשייה רבים,
בהם: "מחלבת טרה", בית החרושת
"יצהר" (שעל שטחו נבנו מגדלי תל
אביב), מפעל השיניים של שמואל
בלום, מפעל "הבורג", מספר טחנות
קמח ועוד.**

עבא

כשהחלה מלחמת העצמאות התגייס

מרדכי ושירת בחטיבת הפלמ"ח

"הראל" - חטיבה מספר 10

ב"הגנה".

סמל ההגנה

לחטיבת הראל יש המון שמות:
חטיבה 10, חטיבה 164, חטיבה 786,
חטיבה 395 ושוב חטיבה 10. היא
חטיבת שריון השייכת לעוצבת סיני.
חטיבת הפלמ"ח הוקמה בהרי ירושלים
ב-16 באפריל 1948, מיד לאחר מבצע
נחשון, והורכבה מגדודי הפלמ"ח
שלחמו אז באזור במסגרת המבצע.
החטיבה מילאה תפקיד מרכזי בכל
המבצעים ההתקפיים בחזית, עד
הבקעת פרוזדור ירושלים, ביסוסו
והרחבתו. מפקדיה במהלך מלחמת
העצמאות היו יצחק רבין ויוסף
טבנקין.

עם התבססות צה"ל לאחר המלחמה,
נהפכה החטיבה לחטיבת חי"ר
מילואים - חטיבה 10. החטיבה לחמה
במבצע קדש. לאחר מלחמת סיני,
בשנות השישים, הוסבה חטיבה 10 –
חטיבת הראל, לחטיבה בעלת גדוד
שריון ושני גדודי חרמ"ש

סמל חטיבת הראל

**מרדכי השתתף בפעולות רבות עם
גדודו. ביוני 1948 השתתף בקרב
על מחנה הרדאר.**

מחנה הרדאר

**הרדאר היה מחנה צבא בריטי ששכן
על פסגת הר נישא (כיום היישוב הר
אדר) בהרי יהודה, בקרבת היישובים
מעלה החמישה וקריית ענבים.**

**מיקומו גרם לכך שכבר באפריל
1948, במהלך מבצע "יבוסי", הסבו
חיילי הלגיון הערבי אבדות כבדות
ללוחמי "הראל" שחשו לעזרת
חבריהם בקרב נבי סמואל.**

עם נסיגת הבריטים וחיילי הלגיון

ממחנה הרדאר, במחצית מאי

1948, נכבש המחנה בידי לוחמי

החטיבה והחזקתו נמסרה ללוחמי

חטיבת "עציוני".

**הצבא הירדני כבש את המחנה
בחזרה ביום 26 במאי 1948, כאשר
תקף את המחנה בעוצמה רבה, תוך
שהוא מסתייע בשריון
ובארטילריה. בקרב זה נפלו
כעשרים לוחמים מהחטיבה.**

**בשל החשש מניתוק הדרך
לירושלים וכיבוש היישובים
הסמוכים, הוחלט לכבוש את הרדאר
שוב, ובלילה שבין 26-27 במאי
1948, הסתערו עליו לוחמי
"הראל". אך משימה זו לא צלחה.**

סיפור הנפילה

בליל כ"ג באייר תש"ח (1.6.1948),

נערך הקרב השני בו ניסו לכבוש את

הר הרדאר. בשל ביצורי הירדנים

והעובדה שהם החזיקו בתחמושת רבה

וטובה יותר מזו של היהודים, כשלה

ההתקפה. בקרב נפלו למעלה מעשרה

לוחמים. מרדכי היה אחד מהם.

גובהו של הר הרדאר הוא כ-880
מטרים מעל פני הים, והוא נמצא
במיקום מרכזי שממנו ניתן לצפות על
ירושלים, הרי יהודה, השפלה וכביש
ירושלים תל אביב.

בגלל מיקומו האסטרטגי המאפשר
תצפית רחבה, היה חשוב כל כך
לכבושו.

בן עשרים וארבע שנים היה מרדכי
בנפלו.

גבעת הרדאר נשארה בשליטת ירדן,
ובתום מלחמת העצמאות החלו סריקות
אחר שרידי החללים.

מרדכי הובא למנוחת עולמים בבית
העלמין הצבאי בהר הרצל בירושלים
זמן רב לאחר שנפל - ביום כ"ה
בחשוון תש"י (17.11.1949).

נצר אחרון

מרדכי הוא חלל "נצר אחרון".
חללי "נצר אחרון" הם ניצולי שואה
שנותרו שריד אחרון ממשפחתם
הגרעינית- הוריהם, אחיהם וילדיהם.
מרדכי חווה על בשרו את אימת
השואה בגטאות ובמחנות הריכוז
וההשמדה. כשעלה לארץ, נפל באחת
מלחימותיו בהן מסר הוא את נפשו
לצורך הגנה על המדינה ועל העם
היהודי.

הנצחה

אנדרטה לחללי גבעת הרדאר אדר

נפלו בקרבות גבעת הראדר

במלחמת ששת הימים
תשכ"ז - 1967

לוחמי חטיבת השריון
הראל

אלברט זרמי
יוסף חליבה
רחמים חלפון
יוסף מורי
שלום שמי

שם יגון לנצח

במלחמת העצמאות
תש"ח - 1948

לוחמי חטיבת עציוני
גדוד בית חורון

אריה זיגלמן
משה יצחקי
דניאל מוסיף
עזריה פריאמציק
משה משולם
עמואל רונ'נסקי
רפאל שטאל
יוסף שטורמן
אפרים שוסטר
יוסף ששון - הלוי
חברי קרית עגבים
ישראל שמירא
יוסף רוטינשטיין

לוחמי חטיבת הפלמ"ח
הראל

זאב לוגו
דוד לקיר
חגי לרמן
יעקב מדוצקי
רפאל מלך
שמואל נומינצקי
שלום פינקלשטיין
הלל פרידמן
יצחק פרנקו
ירחמיאל צייטלין
אריה שולר
דוד שטרן
גבריאל שטר
משה טשון
דב טסלר
ליאון אלקלעי
ישראל בדולח
יעקב בולדה
נחום בראד
מרדכי גוטמן
דב גרייצר
אריז דגמי
שמואל הירש
מאיר הרכבי
משה חרש
מאיר טפר
ישראל ירוסטי
נחמיה כהן
אמנון כרמי
אברהם לדני

בית יד לבנים תל אביב-יפו

אנדרטת נצר אחרון ירושלים - הר הרצל

**"משבר לתקווה" –
גלעד לזכר ניצולי השואה
שעלו לארץ ונפלו במלחמת
העצמאות יער המגינים**

בית יד לבנים ירושלים

יד לעשריון לטרון

חוויות מכתיבת האלבום

דבר בית הספר:

ביה"ס בית רחל שטראוס, תשפ"א

פרויקט הכנת אלבומי הנצחה לחללי צה"ל

בית הספר בית רחל שטראוס, הנו בית-ספר על-יסודי, שש שנתי [חטיבת ביניים וחטיבה עליונה], לתלמידים עם מוגבלות שכלית ואוטיזם, ברמה בינונית מורכבת, גילאי 12-21 שנים. בביה"ס מתקיימת תכנית לימודים ענפה, הכוללת את כל מקצועות הליבה של משרד החינוך, ועוד תוספות והרחבות רבות.

האמונה שלנו שתלמידינו מסוגלים וראויים ללמוד ולפעול ככל בני הנוער היא הבסיס להשקעה הרבה שאנו משקיעים בפיתוח החינוך החברתי-ערכי-קהילתי, בנוסף לחינוך האקדמי ולהכנה לחיים [כישורי חיים, תעסוקה, דיור].

לאורך 12 השנים האחרונות פיתחנו תלב"ס חברתי-ערכי-קהילתי המשלב למידה עיונית של עשייה חברתית; מה שהפך את ההשתלבות החברתית משמעותית ומובנת הרבה יותר עבור תלמידינו.

אחד הפרויקטים שבחרנו להשתתף בו הוא "אמץ אנדרטה", בשיתוף עם יד לבנים, המנהל הקהילתי וסטודנטים מתחום החינוך. בשנה הראשונה נבחרה האנדרטה שבשכונת מקור-חיים, בסמוך לבית הכנסת. התלמידים, בסיוע העירייה, המתנ"ס ובית-הכנסת, ניקו וטיפחו את האזור ושתלו פרחים, וקיימו שם את טקס יום הזיכרון לחללי מערכות ישראל.

ומאז במשך תשע השנים האחרונות, המשכנו ופיתחנו את רעיון אימוץ האנדרטה. הוספנו ובחרנו אנדרטה נוספת בשכונה, האנדרטה על-שם עליז חמוי. סייענו בשיפוץ הגן הסמוך לאנדרטה, למדנו על עליז וקיימנו פעילויות ברוח אהבת החיים שלה והנתינה לאחר. למשל, התנדבות בגן הרב תכליתי של ילדים בסיכון בקנאי הגליל לקראת פורים; טיפוח סביבת הגן, גיוס השכנים, קיום טקסים.

לפני שלוש שנים חברנו לפרויקט אחר, של הכנת אלבומי הנצחה לחללים; מתוך ניסיון להעמיק את העשייה ואת ההבנה של תלמידינו לנושא. פנינו ליד לבנים להצטרף לפרויקט, שקיים במספר בתי ספר תיכון בארץ אך לא עם אוכלוסייה כמו של בית הספר שלנו. הצגנו את בית הספר ואת הרציונל.

חזרנו לאנדרטה הראשונה, לזכר 12 חללי תש"ח. **המטרה** היתה להכין 12 אלבומי הנצחה לזכרם של 12 הלוחמים שנפלו על הגנת השכונה.

בתהליך העבודה על האלבומים חווינו הזדמנות ללמוד ולהתחבר לסיפור של השכונה והקהילה. בתור בית ספר בקהילה ושותפים פעילים במספר רב של תחומים קהילתיים, זוהי גם הזדמנות להכיר את הסיפורים האישיים של גיבורי האנדרטה; וגם להתחבר לנרטיב השכונה ממלחמת תש"ח והמשמעות שלה מבחינת הקמת המדינה ובניית ירושלים.

כל זה התחבר למטרה השנתית של 70 שנה למדינה וההמשך של 50 שנה לירושלים. יד לבנים חברו אותנו למכללת אפרתה ולרכזת הסטודנטים שלהם (חנה). ביחד איתה אתרנו קבוצה של סטודנטיות לפרויקט.

הסטודנטיות לא היו מתחום החינוך המיוחד ולא היה להן ניסיון בכלל בתחום. הן הגיעו לפגישת היכרות והביעו חששות, אך רצון לנסות. לאחר סיור הכרות ישבנו שוב עם חשיבה לגבי שיבוצים (זה לאחר תהליך עם המחנכות לגבי איזה כיתות ותלמידים ישתתפו). כל סטודנטית הגיעה פעם נוספת לתצפית בכיתה, לפגישת הדרכה קצרה ולעבודה בבית הספר. זה כלל שבו הכנת הפגישה הראשונה וכתיבת תכנית עבודה ששלחו לרכזת המעורבות החברתית של בית רחל שטראוס [רובין זלצר] ולרכזת שלהן כדי שנוכל לעבוד איתן, לעבד ולהנגיש את החומר לתלמידים.

נעשתה גם הערכות לוגיסטית בית-ספרית, של שיבוץ התכנית במערכת השעות הכללית. סגנית המנהלת [נעמה כץ] ביצעה זאת גם בשעות הכלליות [הוראה בכיתות] וגם בשעות הפרטניות.

הסטודנטיות פגשו את התלמידים פעם בשבוע, עבדו עם 2 תלמידים יחד על כל אלבום. כל קבוצה בחרה חייל אחד מחללי האנדרטה. תהליך העבודה כלל היכרות עם הסיפור של השכונה, היכרות עם החייל, הליכה לאנדרטה וחשיפה למשמעות של אנדרטה, מלחמה והיסטוריה של הקמת המדינה.

תהליך רגיל כולל בדרך-כלל ראיונות עם בני-המשפחות השכולות. אלא שלרוב החיילים מהאנדרטה הזו כבר אין משפחות בחיים, ולפיכך ארגנו סיור ביד לבנים. הסטודנטיות והתלמידים פגשו שם את הגב' ורה, אם שכולה, שעשתה להם סיור והכירה להם את יד לבנים. הם הגיעו לאולם ההנצחה ומצאו את השמות של החיילים שהם הכינו להם את האנדרטה ואז ירדו לחדר תיקיות שבו יש תיקייה לכל חייל ירושלמי שנפל באחת המלחמות.

שם סיפרה להם רובין את הסיפור של השכונה וחילקה דף מידע (שעבדו עליהם קודם עם הסטודנטיות) עם שאלות ונושאים לברור אודות כל חייל, כדי להכניס לאלבום (עם סמלים של תקשורת תומכת חליפית כדי שיהיו מסוגלים לענות על כל דבר). התלמידים חפשו בתיקים אינפורמציה על סיפור חייו של כל אחד. ואז, תוך כדי חיפוש, גילו שחסר תיק לאברהם זיסרמן, תושב השכונה שהיה גר במקור חיים 22 ולחם להגנה על השכונה, ונפל במלחמה. בזכות תלמידי בר"ש הכינו לו תיק לזכרו.

לאחר המפגש ביד לבנים, התלמידים יחד עם הסטודנטיות הכינו את האלבומים ועצבו אותם ביחד. הכניסו מידע אודות הסיפור של השכונה, ואודות האיש עצמו- כחייל וכבן אדם.

ביום הזיכרון לחללי מערכות ישראל התשע"ח ותשע"ט, התקיים טקס רב משתתפים, שכלל את נציגי המנהל הקהילתי, נציגי הסטודנטים, נציגי הוועד השכונתי, תלמידי בית רחל שטראוס, צוות ביה"ס, נציגות הורי ביה"ס, קהל רב מהשכונה. כולם התרגשו והתרשמו מאוד מטקס מכבד ביותר שקיימנו למרגלות האנדרטה. ביום הזיכרון השנה [תש"פ] קיימנו טקס בזום, וציינו את אלבומי ההנצחה שהוכנו ללוחמים שנפלו.

ביוני 2018 התקיים טקס של יד לבנים לכל מי שהכין אלבום הנצחה והאלבומים הגיעו ליד לבנים שבו ינצחו את 12 החיילים שנפלו בהגנת השכונה. חשוב לציין שתלמידנו הכינו 12 מתוך 40 אלבומים שהכינו בשנה ההיא בירושלים.

בנוסף, תלמידי אחת הכיתות הכינו שלטים לכל חלל שיהיו בפינת זיכרון בגינה הקהילתית לזכר 12 החיילים עם הסיפור האישי והסיפור השכונתי. השלטים יוצמדו ל-12 עצים שנטעו לזכרם.

בשנת תשפ"א, למרות מגבלות הקורונה והמצב הביטחוני, הצליחו התלמידים להפיק שני אלבומים [האחד לזכר טוראי מרדכי גוטמן ז"ל והשני לזכר סגן שלמה גורפינקל ז"ל], כך שמאז תחילת התהליך עבדו בסה"כ על 32 אלבומים. השנה, התלמידים אופק וקארין עבדו השנה עם אורה, סטודנטית ממכללת אפרתה.

לאורך כל הדרך היה שיתוף-פעולה בין כל הגורמים: מנהל קהילתי, מתנ"ס בקעה, פורום קהילתי של בתי-ספר בקהילה, מכללת אפרתה, יד לבנים. ללא ספק, שיתוף-פעולה זה הנו המפתח להצלחת הפרויקט, ואנחנו מודים ומעריכים ביותר את השותפים. ראינו שגם להם היה זה תהליך משמעותי ומלמד ביותר. מרגש היה לראות את החיבור שנוצר בין הסטודנטיות לבין התלמידים, ואת הפתיחות לחינוך המיוחד. הן גילו את היכולות של התלמידים, הסקרנות, הלמידה, ההתלהבות. האדם שבהם. תודה רבה על ההזדמנות לחוש ולחוות את הממ"ש [משמעות, מחויבות, שייכות] של הקהילתיות.

נכתב על-ידי: סימונה קוהל, מנהלת בית-הספר בית רחל שטראוס.
רובין זלצר, רכזת מעורבות חברתית.

דבר התלמידה:

בכל יום שני פגשתי את אורה וביחד למדנו
להכיר את החייל מרדכי גוטמן.

מרדכי היה חייל אמיץ שהגן על הדרך
לירושלים ולחם למען ארץ ישראל.

היה לי מאוד עצוב לשמוע את הסיפור שלו,
אבל אני גם גאה בו על כל מה שעשה.

קריין

דבר הסטודנטית:

הייתה לי הזכות לקחת חלק בפרויקט המדהים של הנצחת חיילים יחד עם קרין.

התחברתי לדמותו של מרדכי, והערכתי את דמותו על כך שלאחר שעבר את השואה האיומה ונעצר לשבועיים במחנה המאסר עתלית, הגיע לבסוף לארץ ישראל ואף התגייס בהתנדבות ל"הגנה".

יהי זכרו ברוך

אורה מרקוס